

Försvarsdepartementet

Sveriges nationella plan för militär rörlighet 2024–2026

Sammanfattning

Syftet med den nationella planen är att ange regeringens samlade målbilder för att skapa optimala förutsättningar för storskaliga militära operationer inom rimliga och relevanta tidsförhållanden. Den nationella planen är ett verktyg för regeringens strävanden att uppfylla de målsättningar för militär rörlighet som ställs av internationella aktörer såsom EU och Nato, inklusive transporter till och från insatsområden.

Från ett svenskt perspektiv omfattar militär rörlighet följande tre delar:

- 1) mottagande av militärt stöd,
- 2) givande av militärt stöd till annan stat, och
- 3) allierade eller partnerländers förbands transitering genom svenskt territorium.

Regeringen anser att frågorna om militär rörlighet är viktiga och arbetar aktivt med dem sedan flera år. Sverige har en nyckelroll i försvaret av norra Europa utifrån vår militärgeografiska position. Det medför ansvar för att säkerställa bästa möjliga förutsättningar för militär rörlighet. Rysslands krig mot Ukraina och Sveriges medlemskap i Nato har inneburit att Sverige gått in i ett mer intensivt skede i arbetet med att utveckla den militära rörligheten. Sveriges medlemskap i Nato innebär en ökad förväntansbild, vilket kommer medföra ett behov av att komplettera redan pågående arbete. Den svenska förmågan att kunna stödja andra allierade (bland annat genom värdlandsstöd) är avgörande

för att alliansen ska kunna verka i vår del av Europa. Genom att möjliggöra ett tidigt agerande även i fredstid kommer Sverige bidra till att stärka det kollektiva försvaret och därmed Natos samlade avskräckning.

Inom området militär rörlighet har regeringen följande målsättningar under 2024–2026.

- Sverige ska aktivt bidra till framsteg inom militär rörlighet i Nato, Europa och Norden. Sverige ska intensifiera pågående arbete med att utveckla den militära rörligheten i enlighet med EU:s och Natos ambitionsnivåer, samt verka för samordning och samverkan mellan organisationerna.
- Sveriges militärgeografiska läge, som utgör en del i länken som förbinder de nordöstliga EU- och Natoländerna med Atlanten, liksom att vi utgör en del av andra allierades försvarslösningar och försörjningstrygghet, ska beaktas vid planering och prioritering av arbetet med att utveckla den militära rörligheten.
- Sverige ska bidra till en trovärdig avskräcknings- och försvarsförmåga i det euroatlantiska området genom att effektivt och ändamålsenligt kunna ta emot militära resurser och tillhandahålla värdlandsstöd utifrån rådande logistikkoncept och andra styrningar. Sveriges förmåga att tillhandahålla värdlandsstöd ska fortlöpande utvecklas och övas.
- Regeringen ska arbeta med att underlätta möjligheterna för allierade och andra internationella partners väpnade styrkor att tillträda svenskt territorium. Sverige ska jobba med att förenkla regelverken och undvika onödiga administrativa och andra hinder. Sverige ska sträva mot att uppfylla internationella målsättningar på tillståndsprocesser inklusive kortade beslutstider, bl.a. de tre arbetsdagar som anges i EU:s åtagande om militär rörlighet.
- Sverige ska utifrån en grundlig behovs- och nyttoanalys påverka prioriteringarna i fonden för ett sammanlänkat Europas (FSE) arbetsprogram och utlysningar, samt aktivt ansöka om medfinansiering från FSE med relevanta projekt. Sverige ska även aktivt delta i eventuella revideringar av de tekniska standarderna.

- Sverige ska fortsatt delta i det internationella arbetet med att förenkla förfarandet så att militära gränspassager ska bli så effektiva som möjligt. Sverige ska bibehålla och utveckla samverkan mellan relevanta myndigheter när det gäller militära gränspassager.
- Sverige ska vara fortsatt delaktig i det internationella arbetet med att ha ett ändamålsenligt regelverk för transporter av farligt gods, vilket omfattar även militära transporter av farligt gods.
- Sverige ska fortsätta vara en aktiv och trovärdig partner i internationella forum som är relevanta för militär rörlighet.

Eftersom militär rörlighet är ett dynamiskt område ska den nationella planen ses över regelbundet och revideras vid behov.

1. Bakgrund

I enlighet med rådets beslut den 25 juni 2018¹ ska Sverige ta fram en nationell plan för militär rörlighet. Detta dokument utgör Sveriges nationella plan för militär rörlighet.

Syftet med den nationella planen är att ange regeringens samlade målbilder för att skapa optimala förutsättningar för storskaliga militära operationer inom rimliga och relevanta tidsförhållanden.

Den nationella planen är ett verktyg för regeringens strävanden att uppfylla de målsättningar för militär rörlighet, inklusive transporter till och från insatsområden, som ställs av internationella aktörer såsom EU och Nato.

Sverige ska i dessa sammanhang vara en trovärdig partner. Samtidigt ska Sveriges nationella behov avseende militär rörlighet tillgodoses.

Den nationella planen för militär rörlighet ska ange regeringens samlade målbilder för de politikområden som regeringen bedömt är relevanta för militär rörlighet.

Mot bakgrund av det försämrade säkerhetspolitiska läget i Europa och Sveriges närområde är frågorna om militär rörlighet angelägna. Rysslands krig mot

¹ Se ST/10312/18.

Ukraina och behovet av att snabbt kunna skicka utrustning till stöd för Ukraina har ytterligare påvisat vikten av en fungerande militär rörlighet i Europa.

Militär rörlighet lyfts särskilt fram i EU:s strategiska kompass och handlar om att skapa de bästa förutsättningarna för storskaliga militära operationer inom rimliga och relevanta tidsförhållanden. Detta sker utifrån tredje parts krav och målsättningar och egen försvarsplanering samt med stöd av EU:s harmoniserade regelverk. För att åstadkomma väl fungerande militär rörlighet krävs ett helhetsgrepp som berör flera delar av totalförsvaret.

Från ett svenskt perspektiv omfattar militär rörlighet följande tre delar:

1. mottagande av militärt stöd,
2. givande av militärt stöd till annan stat, och
3. allierade eller partnerländers förbands transitering genom svenskt territorium.

Regeringen genomför en analys av de uppmaningar till åtgärder inom militär rörlighet som Kommissionen föreslog i handlingsplanen för militär rörlighet (Action Plan on Military Mobility 2.0) i november 2022, vilket är kopplat till EU:s strategiska kompass.

Sverige deltar även aktivt i flera internationella forum kopplade till militär rörlighet, såsom Europeiska försvarsbyrån (EDA) och det permanenta strukturerade samarbetet (Pesco) mellan EU:s medlemsstater, men också inom ramen för uppbyggnaden av ett gemensamt europeiskt nätverk av infrastruktur (TEN-T) och genom att ansöka om stöd från EU:s fond för ett sammanlänkat Europa (FSE).

Eftersom militär rörlighet är ett dynamiskt område ska den nationella planen ses över regelbundet och revideras vid behov.

2. Svensk försvars- och säkerhetspolitik

Nuläge

Avsnittet redogör för Sveriges säkerhets- och försvarspolitiska utgångspunkter.

Rysslands fullskaliga invasion i Ukraina utgör en brytpunkt för svensk och europeisk säkerhet. Den innebär ett strukturellt och långsiktigt försämrat säkerhetspolitiskt läge i Europa, med omfattande och långvariga konsekvenser för Sverige samt de europeiska och euroatlantiska länderna och organisationerna. Kriget har inneburit att militär rörlighet prövats i praktiken, bland annat genom de utbildnings- och utrustningsinsatser som genomförts till stöd för Ukraina samt genom att Nato förstärkt sin framskjutna närvaro längs den östra gränsen. Behovet av förbättringar avseende militär rörlighet har tydliggjorts.

Sverige har ett grundläggande säkerhetspolitiskt intresse av att militär rörlighet i det euroatlantiska området förenklas. Det bidrar till en trovärdig avskräcknings- och försvarsförmåga i detta område. Det är också en förutsättning för att enklare kunna ge och ta emot militärt stöd mellan allierade och partners. Effektiv militär rörlighet underlättar också ett snabbt insättande av militära krishanteringsinsatser i EU:s närområde. Allt detta är ett starkt intresse för flera av våra närmaste säkerhetspolitiska samarbetsländer. Förenklad militär rörlighet har också ett tydligt mervärde ur ett svenskt totalförsvarsperspektiv.

Med Sverige och Finland i Nato förändras den militärstrategiska situationen i närområdet. Svenskt och finskt territorium blir centralt för försvaret av Nordeuropa, bl.a. för att upprätthålla och försvara viktiga transportleder. Svenskt territorium har stor betydelse för alliansens försvar av Norge, Finland, Natos nordligaste flank (High North) och de baltiska staterna, samt underlättar försvaret av Danmark, Tyskland och Polen. Sammantaget utgör svenskt territorium en del av andra allierades försvarslösningar och dessa länders försörjningstrygghet, såväl inom ramen för nationella som för Natos gemensamma försvars- och operationsplaner. Den svenska förmågan att kunna stödja andra allierade (bland annat genom värdlandsstöd) är avgörande för att alliansen ska kunna verka i vår del av Europa. Genom att möjliggöra ett tidigt agerande även i fredstid kommer Sverige bidra till att stärka det kollektiva försvaret och därmed Natos samlade avskräckning.

Norra Europa utgör ett militärstrategiskt sammanhängande område. Sverige har Östersjöns längsta strandlinje och viktiga hamnar på västkusten. Sveriges militärgeografiska läge utgör därmed en viktig del i länken som

förbinder de nordöstliga EU- och Natoländerna med Atlanten. Inloppen till och farlederna över Östersjön samt hamnar och därtill hörande farleder på Sveriges västkust är av stor betydelse för internationell handel och försörjningstrygghet för Sverige och de andra länderna i regionen. Sveriges betydelse som regional knutpunkt för civila transporter gäller även militärt i händelse av kris och krig. Svenskt territorium tillför även operativt djup för alliansen att kunna verka i och mot Natos nordligaste flank (High North), som är av central betydelse för försvaret av hela det euro-atlantiska området. Sveriges norra territorium spelar även en strategisk betydelse som landförbindelse mellan Finlands norra delar till norska kusten och Atlanten. Givet Barents hav koppling till Östersjön via Nordkalotten, betraktar Sverige regionen som ett sammanhängande operationsområde.

Sverige ska vara en pålitlig, solidarisk och engagerad Natoallierad. Som allierad är enhetlighet med Natos standarder och procedurer för militär rörlighet grundläggande. Detta gäller såväl förpliktelsen till och krav på nationellt försvar i enlighet med det nordatlantiska fördragets artikel 3 som till att bidra till det kollektiva försvaret i enlighet med artikel 5 samt till att genomföra insatser. Sverige ska aktivt vara med och bidra till framsteg inom militär rörlighet i Nato.

Sverige ska även aktivt vara med och bidra till framsteg inom militär rörlighet i EU. EU:s betydelse för Sverige har ytterligare förstärkts i det nya säkerhetspolitiska läget, samtidigt som unionens nyckelroll i den transatlantiska gemenskapen befasts. EU förfogar över merparten av de verktyg som krävs för att förenkla rörligheten av militär materiel och personal, särskilt vad gäller möjligheten att koordinera medlemsstaternas ansträngningar för att uppnå ökad standardisering och förenklingar av nationella regelverk. EU förfogar även över avsevärda medel, inklusive finansiella, som syftar till att planera för och delfinansiera den grundläggande civila infrastruktur med dubbla användningsområden som knyter samman alla EU:s regioner, inklusive vägnätverket, järnväg, hamnar och flyg (TEN-T). Det finns militärstrategiska fördelar för såväl EU som för Nato att standardisera regelverk och utveckla EU:s infrastruktur för att också möta behovet av militära förflyttningar. EU:s arbete med en beredskapsunion kommer ytterligare att stärka betydelsen av EU-samarbetet.

Inom ramen för EU:s pågående arbete att förenkla militär rörlighet har medlemsstaterna åtagit sig att ta fram nationella handlingsplaner. En ny gemensam riktning för arbetet med militär rörlighet stakades ut under 2022 genom **EU:s handlingsplan för militär rörlighet 2.0** (EU Action Plan on Military Mobility 2.0) som sträcker sig över perioden 2022–2026.

Handlingsplanen avser att intensifiera pågående arbete och breddar omfattningen av militär rörlighet till att omfatta utvecklade partnerskap samt motståndskraft och beredskap, det senare med särskilt fokus på att reducera sårbarheter i den civila transportsektorn. EU antog ett nytt åtagande (Military Mobility Pledge 2024) i maj 2024 för att följa upp handlingsplanen och ytterligare stärka medlemsstaternas arbete inom militär rörlighet. En annan viktig del av EU-samarbetet är Pescoprojektet om militär rörlighet, i vilket ett flertal medlemsstater deltar under ledning av Nederländerna, och som sedan 2017 utökats med tredjelandsdeltagande från USA, Kanada, Norge och Storbritannien. Även Turkiet har ansökt om deltagande.

Förenklad militär rörlighet kan inte åstadkommas utan ett nära samarbete mellan EU och Nato. EU förfogar över lagstiftnings- och finansiella verktyg för att åstadkomma nödvändiga förändringar, medan Nato huvudsakligen äger den försvarsplanering som styr de militära transportbehoven. Ett utvecklat och fördjupat samarbete på det militära rörlighetsområdet är därmed i Sveriges intresse och stärker både EU och Nato som komplementära säkerhets- och försvarspolitiska aktörer.

Inom ramen för det nordiska försvarssamarbetet (Nordefco) har de nordiska länderna ingått avtal för ökad militär rörlighet. Det gäller bl.a. avseende tillträde till de nordiska ländernas territorium i samband med övningar och träning (Easy Access) samt möjligheten att vid fredstida behov nyttja varandras flygbaser (Alternate Landing Base). Arbetet med att utveckla den militära rörligheten i den nordiska regionen var en av de svenska prioriteringarna som ordförande för Nordefco 2023. Dessutom samverkar Sverige, Norge och Finland i flera forum kopplade till militär rörlighet, såsom EDA och Pesco, men även inom ramen för uppbyggnaden av ett gemensamt europeiskt nätverk av infrastruktur (TEN-T) och genom att ansöka om stöd genom EU:s infrastrukturfonder (FSE).

Målsättningar

Sverige ska aktivt bidra till framsteg inom militär rörlighet i Nato, Europa och Norden. Sverige ska intensifiera pågående arbete med att utveckla den militära rörligheten i enlighet med EU:s och Natos ambitionsnivåer, samt verka för samordning och samverkan mellan organisationerna.

Sveriges militärgeografiska läge, som utgör en del i länken som förbinder de östliga EU- och Natoländerna med Atlanten, liksom att vi utgör en del av andra

allierades försvarslösningar och försörjningstrygghet, ska beaktas vid planering och prioritering av arbetet med att utveckla den militära rörligheten.

3. Vårdlandsstöd

Nuläge

Med vårdlandsstöd avses här Sveriges förmåga att ge civilt och militärt stöd i fred, kris eller krig till en militär styrka som tillhör en stat eller internationell organisation och som med svenskt samtycke befinner sig på svenskt territorium.

Sveriges medlemskap i Nato medför att betydelsen av vårdlandsstöd avsevärt ökar. Den svenska förmågan att kunna stödja andra allierade bland annat genom vårdlandsstöd är avgörande för att alliansen ska kunna verka i vår del av Europa. En allierads förmåga att tillhandahålla vårdlandsstöd är avgörande för att skapa förutsättningar för att efter förfrågan snabbt kunna få stöd av Nato. Detta eftersom den allierade då kan förse Nato med en större del av den logistik som annars behöver uppbådas inom Nato innan en operation kan inledas.

Regeringen undertecknade 2014 ett samförståndsavtal med Nato om vårdlandsstöd. Samförståndsavtalet trädde i kraft 2016. Avtalet reglerar närmare förutsättningar för vårdlandsstöd. Det rör sig huvudsakligen om praktiska överenskommelser avseende bl.a. logistik, ekonomi och rättsliga frågor. Till exempel finns i avtalet närmare bestämmelser om vilket logistiskt stöd som ett gästande förband kan förvänta sig få i Sverige, kostnaden för detta samt hur den ekonomiska regleringen ska ske.

Försvarsmakten är i förhållande till Nato nationellt ansvarig myndighet gällande vårdlandsstöd. Genomförandet av stödet sker inom ramen för Sveriges totalförsvaret och civila myndigheter och andra civila aktörer, inklusive näringslivet, kommer beröras. Detta innebär behov av planering och genomförande av nödvändiga förberedelser hos olika aktörer inom totalförsvaret, såsom statliga myndigheter, regioner, kommuner och näringslivet. Förmåga till vårdlandsstöd behöver övas.

Att tillhandahålla vårdlandsstöd till utländska militära enheter är en omfattande verksamhet och kan t.ex. handla om att lämna stöd med transporter, drivmedel, sjukvård, livsmedel och vatten, underhåll, reparationer, skydd och bevakning, tillgång till lokaler och byggnader för boende, lagring och verkstäder.

Behovet av att tillhandahålla värdlandsstöd kommer att variera över tid och beror bl.a. var på konfliktskalan en allierad befinner sig. Om ett stort antal utländska förband befinner sig på svenskt territorium samtidigt väntas olika utmaningar uppkomma som rör belastning på vägar och järnvägar, behov av drivmedel, livsmedel och vatten, behov av lokaler m.m. Detta medför sammantaget ett behov av koordinering och prioritering av resurser. I händelse av krig kommer dessutom värdlandsstöd behöva koordineras med mottagande av internationellt civilt och humanitärt stöd för att skydda civilbefolkningen och samhällets funktionalitet.

Målsättningar

Sverige ska bidra till en trovärdig avskräcknings- och försvarsförmåga i det euroatlantiska området genom att effektivt och ändamålsenligt kunna ta emot militära resurser och tillhandahålla värdlandsstöd utifrån rådande logistikkoncept och andra styrningar. Sveriges förmåga att tillhandahålla värdlandsstöd ska fortlöpande utvecklas och övas.

4. Tillträde till svenskt territorium

Nuläge

Huvudregeln är att tillstånd krävs för tillträde till svenskt territorium för utländska statsfartyg, statsluftfartyg och militära fordon. Gemensamt för dessa typer är att de ägs eller brukas av en stat. I vissa fall krävs inget beslut, som vid genomfart inom det svenska territorialhavet. När beslut krävs fattar regeringen beslut om tillträde till svenskt territorium för utländska örlogsfartyg, militära stridsflygplan, militära fordon och stridsfordon, medan beslutanderätten i övriga fall är delegerad till Försvarsmakten, enligt tillträdesförordningen (1992:118). Det är alltså Försvarsmakten som beslutar om tillträde för övriga statsfartyg (t.ex. forskningsfartyg), statsluftfartyg (t.ex. transportflygplan) och militära fordon (t.ex. lastbilar). Regeringen har den 1 juni 2023 beslutat vissa ändringar i tillträdesförordningen. Dessa ändringar trädde i kraft den 1 januari 2024 och innebär att vissa förenklingar och tydliggöranden kring ansökningsprocessen, framför allt att ansökningar i större utsträckning ska ges in direkt till Försvarsmakten.

Av 10 § första stycket tillträdesförordningen följer att ett utländskt statsfartyg eller statsluftfartyg eller en utländsk militär avdelning endast med regeringens tillstånd får bedriva skjutövningar och andra övningar än övning av

räddningsinsatser inom svenskt territorium. För övningar som i sin helhet kan genomföras inom ett fartyg eller ett luftfartyg krävs inte tillstånd.

Grundregeln är att frågan om tillträde till svenskt territorium prövas från fall till fall. Möjligheten finns dock att regeringen beslutar om tillträde för en längre period kopplat till genomförande av en specifik verksamhet. Exempel på detta är tillträde för utländska deltagande enheter inom ramen för övningsverksamhet.

Regeringen har beviljat vissa s.k. årstillstånd. Ett av dessa innebär att Försvarsmakten under perioden den 1 januari 2024–31 december 2025 på svenskt territorium får genomföra utbildningar för, och övningar med, militära enheter från stater som är medlemmar i EU eller Nato samt från Schweiz. Beslutet omfattar även sådan utbildnings- och övningsverksamhet som sker med Nato eller inom ramen för det brittiskeledda samarbetsformatet Joint Expeditionary Force (JEF).

Beslutet omfattar även tillträde till svenskt territorium rörande verksamheter av rutinkaraktär, t.ex. deltagande i militära uppvisningar, genomförande av test- och evalueringsverksamhet och övriga besök, genomfart med militära fordon och överflygningar med militära statsluftfartyg, samt kontroll, underhåll och teknisk uppgradering av stridsflygplan av typen JAS 39 Gripen.

Försvarsmakten svarar för samordning med och orientering till berörda myndigheter om vad som gäller för de utländska enheterna och deras uppträdande på svenskt territorium.

Defense Cooperation Agreement (DCA) med USA

I december 2023 undertecknade USA och Sverige ett avtal om försvarssamarbete mellan länderna (Defense Cooperation Agreement). Regeringen överlämnade en proposition till riksdagen i maj 2024 (prop. 2023/24:141) med förslag om att godkänna DCA-avtalet och ett antal lagförslag. Riksdagen godkände DCA-avtalet och antog lagförslagen den 20 juni 2024 (bet. 2023/24:UU/FöU1, rskr. 2023/24:274). Regeringen utfärdade de av riksdagen antagna lagarna den 20 juni 2024 och ett antal förordningar den 27 juni 2024. Lagarna och förordningarna träder i kraft den 15 augusti 2024, varpå DCA-avtalet kan träda i kraft.

DCA-avtalet reglerar förutsättningarna för amerikansk militär närvaro i Sverige. Avtalet kompletterar statusavtalen Nato SOFA och PFF SOFA, och innehåller

bestämmelser om den rättsliga statusen för amerikansk personal, leverantörer och anhöriga. Därutöver regleras frågor om USA:s rätt till tillträde till svenskt territorium och rätt att använda vissa anläggningar och områden. DCA-avtalet är tillämpligt varje gång amerikanska styrkor befinner sig i Sverige. Det gäller även när närvaron inte är kopplad till aktiviteter vid de överenskomna anläggningarna och områdena som anges i bilagan till avtalet.

Utvalda anläggningar och områden disponeras gemensamt med svenska myndigheter och är knutna till operativa behov. Sådana behov finns i flera konfliktnivåer, dvs. från fred till väpnad konflikt och har en geografisk spridning. Genom att tillgodose försvarsbehov i olika delar av riket och i olika strategiska riktningar blir DCA-avtalet en hörnsten för det gemensamma försvaret i norra Europa.

Att snabbt kunna få amerikanskt militärt stöd innan eller tidigt i ett hotande skede är av mycket stor betydelse för att avskräcka och i sista hand möta ett väpnat angrepp. Det är en styrka att Sverige, Finland, Danmark och Norge får liknande samarbetsformer med USA. Det signalerar säkerhetspolitisk samstämmighet och underlättar Natos försvarsplanering.

Målsättningar

Regeringen ska arbeta med att underlätta möjligheterna för allierade och andra internationella partners väpnade styrkor att tillträda svenskt territorium. Sverige ska jobba med att förenkla regelverken och undvika onödiga administrativa och andra hinder. Sverige ska sträva mot att uppfylla internationella målsättningar på tillståndsprocesser, inklusive förkortade beslutstider, bl.a. de tre arbetsdagar som anges i EU:s åtagande om militär rörlighet.

5. Transportinfrastruktur, det trans-europeiska nätet (TEN-T) och fonden för ett sammanlänkat Europa (FSE)

Nuläge

5.1 Transportinfrastruktur

Planeringen av den svenska transportinfrastrukturen sker i form av tolvåriga planer som fastställs av regeringen. Arbetet med nästa plan för perioden 2026–2037 har inletts och Trafikverket inkom den 15 januari 2024 med ett underlag

om inriktning av åtgärder och av ekonomiska ramar för transportinfrastrukturen.

Regeringen avser sedan att i en proposition till riksdagen lämna förslag till ekonomiska ramar för åtgärder i transportinfrastrukturen för den nya planperioden.

När riksdagen har fattat beslut om ekonomiska ramar följer en åtgärdsplanering i syfte att ta fram en ny trafikslagsövergripande nationell plan för transportinfrastrukturen och länsplaner för regional transportinfrastruktur.

5.2 Det transeuropeiska transportnätverket (TEN-T)

Det transeuropeiska transportnätet (TEN-T) syftar till att fram till 2050 bygga upp ett tillförlitligt, sammanhängande och högkvalitativt transeuropeiskt transportnät som säkerställer hållbar konnektivitet i hela Europeiska unionen utan fysiska samt tekniska avbrott, flaskhalsar eller felande länkar. Avsikten är att detta nät ska bidra till uppnåendet av EU:s mål för hållbar rörlighet, till en väl fungerande inre marknad, till de klimatpolitiska målen i den Gröna given och till den ekonomiska, sociala och territoriella sammanhållningen i EU.

Nätet regleras genom Europaparlamentets och rådets förordning om utvecklingen av ett transeuropeiskt transportnätverk (TEN-T) (EU) 1315/2013. EU-kommissionen lade fram ett nytt förslag till TEN-T-förordning den 14 december 2021 och rådet för transport, telekommunikation och energi (TTE-rådet) antog en allmän inriktning den 5 december 2022. Trilogförhandlingarna påbörjades under det svenska ordförandeskapet i april 2023 och avslutades den 18 december 2023 under det spanska ordförandeskapet. Den nya TEN-T-förordningen består av fler trafikslagsövergripande sträckor och transportnoder med krav på tekniska standarder som ska vara uppnådda 2030 för det prioriterade stomnätet, 2040 för det utökade stomnätet och 2050 för nivån det större och övergripande nätet. Den nya förordningen väntas träda i kraft under 2024.

5.3 Fonden för ett sammanlänkat Europa (FSE)

Fonden för ett sammanlänkat Europa, FSE (medfinansierar åtgärder i det europeiska transportnätet (TEN-T) inom områdena transport, energi och telekom. Fonden regleras genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1153 för perioden 2021–2027. CEF-fonden innehåller 33,7 miljarder euro, varav 25,8 miljarder euro avser transportområdet.

Fonden har fleråriga arbetsprogram med årliga utlysningar, däribland inom militär rörlighet. Syftet med medel för militär rörlighet är att anpassa delar av det transeuropeiska transportnätverket (TEN-T) för dubbla användningsområden. Stödberättigade åtgärder ska ha alltså ha dubbla användningsområden (civilt och militärt). Med anledning av omvärldsläget har utlysningarna för militär rörlighet tidigare lagts i förhållande till det ursprungliga budgetförslaget i arbetsprogrammet. Därför har budgetmedlen för militär rörlighet under budgetperioden 2021–2027 redan upparbetats. Nato har påtalat vikten av att Sverige väger in behov avseende världsläget i ansökningar till fonden. Till skillnad från de civila transportutlysningarna under FSE fordras inga underlag för samhällsekonomisk analys i militär rörlighet. Detta gör att potentiellt fler transportprojekt kan vara aktuella för medfinansiering.

Medel i kategorin militär rörlighet kan utgå till samtliga delar av TEN-T-nätverket. Kravet för medfinansiering är att projektet omfattas av TEN-T-nätverket och EU:s militära kartor samt att det uppfyller tekniska krav på dubbel användningsnytta, så kallad ”dual-use” (både militär och civil nytta) i Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2021/1328.

Genom att FSE är ett verktyg för medfinansiering krävs det att det finns en annan finansiering för åtgärderna i grunden, vanligtvis statlig eller regional. Militär rörlighet omfattar en mindre del av den totala FSE-potten, eller cirka 1,7 miljarder euro under åren 2021–2027. En tredje och sista utlysning avseende militär rörlighet öppnade den 3 maj 2023 och stängde den 21 september 2023. Regeringen tillstyrkte 11 svenska projekt som ansökte om medfinansiering, varav fem projekt beviljades medfinansiering från FSE.

Om inga omfördelningar av medel sker inom halvtidsutvärderingen av EU-budgeten så kommer inga fler utlysningar för militär rörlighet att öppnas innan nästa fleråriga budgetram 2028–2034.

Målsättningar

Sverige ska utifrån en grundlig behovs- och nyttoanalys påverka prioriteringarna i FSE:s arbetsprogram och utlysningar, samt aktivt ansöka om medfinansiering från FSE med relevanta projekt. Sverige ska även aktivt delta i eventuella revideringar av de tekniska standarderna.

Sverige ska utifrån en grundlig behovs- och nyttoanalys aktivt delta för att främja svenska prioriteringar om de geografiska kartorna eller de tekniska standarderna uppdateras i dokumenten ”Militära krav för militär rörlighet inom

och utanför EU (ST 10440 2023 INIT)” eller ”Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2021/1328”.

6. Tullregler

Nuläge

Formulär 302 - Ett förenklat förfarande för effektiva gränspassager

Formulär 302 är ett dokument för tulländamål vid gränsöverskridande förflyttningar av militära varor som ska befordras eller användas i samband med militär verksamhet, såsom övning eller insats.

Formuläret avser en enda förflyttning och får användas för import, export och transitering i samband med militär verksamhet. Det får inte användas för kommersiella ändamål, t.ex. inköp eller försäljning av materiel för försvarsändamål.

Det finns två varianter av formulär 302, nämligen Nato-formulär 302 och EU-formulär 302. För tulländamål är båda varianterna likvärdiga och det är typen av militär aktivitet som avgör vilken variant av formuläret som ska användas.

Nato-formulär 302 får användas för gränsöverskridande förflyttningar av militära varor som ska befordras eller användas i samband med militär verksamhet som genomförs enligt Nordatlantiska fördraget från 1951.

EU-formulär 302 får användas för gränsöverskridande förflyttningar av militära varor i samband med militär verksamhet inom ramen för den gemensamma säkerhets- och försvarspolitiken (GSFP) eller i multinationell verksamhet utanför GSFP eller Nato.

För svensk del används Nato-formulär 302 i enlighet med värdlandstödsavtalet mellan Sverige och Nato. EU-formulär 302 används bl.a. för det finsk-svenska försvarssamarbetet (FISE).

Tullverket samverkar med Försvarsmakten för att gränspassagen ska vara smidig ur ett militärt perspektiv och för att regelverket för sådana transporter ska fullgöras.

Målsättningar

Sverige ska fortsätta delta i det internationella arbetet med att förenkla förfarandet så att militära gränspassager ska bli så effektiva som möjligt. Sverige ska bibehålla och utveckla samverkan mellan relevanta myndigheter när det gäller militära gränspassager.

7. Transport av farligt gods

Nuläge

Reglerna om transport av farligt gods återfinns främst i lagen (2006:263) om transport av farligt gods, vilket betyder att de civila regelverken för dessa transporter ska tillämpas. Detta innebär bland annat att alla civila transportörer ska tillämpa regler om transport av farligt gods, även i de fall transporten sker på uppdrag av Försvarmakten. Normalt sett gäller detta även för all transittrafik genom Sverige, oaktat om transporten är civil eller militär.

Det finns dock flera undantag från tillämpningen av reglerna om transport av farligt gods för militära transporter. För Försvarmaktens vidkommande utgörs dessa av dels generella undantag, dels undantag i samband med övningar eller transport som sker under höjd beredskap. Även utländska militära transporter i Sverige ges möjlighet till undantag från reglerna i de fall transporterna sker i samband med övning eller om Sverige har bett om stöd från medlemsländer inom EU eller Nato.

Enligt den svenska lagstiftningen för transport av farligt gods krävs inga särskilda tillstånd för militära transporter utöver de som redan krävs enligt gällande internationella transportregelverk, dvs. enligt ADR (väg), RID (järnväg), IMDG-koden (sjö) och ICAO-TI (luft). Normalt sett sker tillståndsgivningen endast i avsändarlandet, och eftersom dessa transportbestämmelser även är i kraft i övriga medlemsländer inom EU bör eventuella tillstånd inte påverka transportens ankomst till eller genom Sverige.

Från och med den 15 augusti 2024 ska lagen om transport av farligt gods med tillhörande förordning inte tillämpas på transporter av farligt gods när transporterna utförs av en främmande stats militära styrka, eller av någon annan för vilken den militära styrkan ansvarar, inom ramen för internationellt militärt samarbete eller internationell krishantering. Detta framgår av 4 § andra stycket förordningen (2006:311) om transport av farligt gods.

Målsättningar

Sverige ska vara fortsatt delaktig i det internationella arbetet med att ha ett ändamålsenligt regelverk för transporter av farligt gods, vilket omfattar även militära transporter av farligt gods.

8. Internationella logistiksamarbeten

Nuläge

Sverige är och kommer fortsätta vara en aktiv deltagare i flera olika internationella forum för militär rörlighet. Regeringen ser ett mervärde i att arbetet drivs tillsammans med andra institutioner och strategiska partners som också är aktiva. Sverige deltar bl.a. i följande internationella samarbeten.

8.1 Det nordiska försvarssamarbetet (Nordefco)

Under ordförandeskapet 2023 etablerades, under svensk ledning, en arbetsgrupp för militär rörlighet i Norden (WG Milmob). Detta som en del i det bredare arbetet med frågor om möjliggörande inom Nordefco.

8.2 Det permanenta strukturerade samarbetet (Pesco)

Sverige deltar i följande projekt:

- Pesco Military Mobility Project
- Pesco Log Hubs

8.3 Europeiska försvarsbyrån (EDA)

- EDA – CBMP TA Air, Surface and Sea
- EDA Customs
- EDA Project Team Movement & Transport

8.4 Nätverket för nationella kontaktpunkter (NPOC Network)

Sverige deltar i nätverket för nationella kontaktpunkter tillsammans med övriga länder i Europa. Projektet Pesco Military Mobility Project har ansvar för att koordinera nätverket.

8.5 Nordiskt transportsamarbete

Sedan augusti 2020 bedrivs arbete om nordisk transportberedskap inom ramarna för ett samförståndsavtal (Memorandum of Understanding, MOU) som undertecknats av Trafikverket och finska Transport- och Kommunikationsverket. Syftet med detta MOU är att initiera och underlätta samarbetet mellan parterna i syfte att fördjupa beredskapssamarbetet mellan Sverige och Finland inom samtliga trafikslag, så att de kan fungera under alla beredskapslägen.

Det pågår ett nordiskt samarbete på departements- och myndighetsnivå mot bakgrund av deklARATIONEN från det informella nordiska transportministermötet i Fredriksstad i november 2022, där det bl.a. anges att mot bakgrund av Rysslands krig mot Ukraina ska överväganden göras om närmare gränsöverskridande civilt samarbete i frågor som rör beredskap och motståndskraft. Utveckling av samarbetet på myndighetsnivå sker bl.a. genom att myndigheter från flera nordiska länder deltar inom ramen för FISE-NODE Committee.

Målsättningar

Sverige ska fortsätta vara en aktiv och trovärdig partner i internationella forum som är relevanta för militär rörlighet.

9. Slutsatser

Var står Sverige idag?

Regeringen anser att frågorna om militär rörlighet är viktiga och arbetar aktivt med dem sedan flera år. Rysslands krig mot Ukraina och Sveriges medlemskap i Nato har inneburit att Sverige gått in i ett än mer intensivt skede i arbetet med att utveckla den militära rörligheten. Sverige som fullvärdig medlem i Nato innebär en större förväntansbild och ökade målsättningar, vilket kommer medföra kompletteringar till redan pågående arbete.

Utmaningar

Ett svenskt och finskt Nato-medlemskap och tillgång till Sveriges och Finlands territorium medför att alliansens operationsområde utökas och innebär nya förutsättningar för Natos operationsplanering. Ett Nato-medlemskap ger full insyn och krav på Sverige att bidra till genomförbara planer genom finansiering,

förband, bemanning, materiel och infrastruktur. Sverige integreras nu succesivt i Natos planverk och kommer som medlem i Nato också att bidra till förutsättningarna för att möjliggöra militära operationer ("Enablement"), inklusive värdlandsstöd. Detta inbegriper Sveriges totalförsvar och kan medföra att Sverige till exempel behöver se över infrastruktur som idag inte bedöms ha samma betydelse för det nationella försvaret. Den närmare innebörden av detta behöver analyseras vidare.

När det gäller tillträde till svenskt territorium för utländska militära styrkor ska regeringen fortsatt jobba med att förenkla regelverken och undvika onödiga administrativa hinder, utan att för den skull göra avkall på skyddet av den svenska territoriella integriteten. Sverige ska sträva mot att uppfylla internationella krav och målsättningar på tillståndprocesser som finns uppställda, vilket kan medföra ett behov av förändringar när det gäller nuvarande processer och resurser.

Sveriges förmåga att ta emot militära resurser och tillhandahålla värdlandsstöd utifrån rådande logistikkoncept och andra styrningar ska kontinuerligt utvecklas. Förutom att öka förmågan genom planering och genomförande av nödvändiga förberedelser samt att pröva förmågan genom träning och övning, bör även de resursmässiga förutsättningarna ses över, samtidigt som övriga utmaningar med totalförsvarets tillväxt ska hanteras. Sverige har en nyckelroll i försvaret av norra Europa utifrån vår militärgeografiska position. Det medför ett ansvar för att säkerställa bäst möjliga förutsättningar för värdlandsstöd och militär rörlighet och därigenom alliansens möjlighet att utnyttja delar av territoriet som uppmarsch- och basområde. I detta ligger en viktig del av Sveriges trovärdighet och bidrag till alliansens avskräckning och försvar.

Fortsatt arbete

Nato-medlemskapet och tillhörande operationsplanering medför ett omfattande och kontinuerligt förändringsarbete. Det är därför angeläget med ett fortsatt intensivt arbete med att förbättra den militära rörligheten i Sverige, i Europa samt till stöd för transatlantiska förstärkningar. Ambitionerna på området militär rörlighet bör successivt höjas, mot bakgrund av dess centrala betydelse för Sveriges trovärdighet som Natomedlem.

Sverige är och kommer fortsätta vara en aktiv deltagare i ett flertal olika internationella forum som arbetar med militär rörlighet, såsom Pesco, EDA och Nordefco. En nära samordning och samverkan mellan EU och Nato i alla relevanta format måste eftersträvas.